

Martha Uusiku sparade pengar och fick låna av pappa, sedan körde hon igång.

Foto: Jens Reuterkrone

Hellre mikroföretagare än arbetslös

– Vänta inte på att myndigheterna ska ge dig ett jobb. Man kan starta något själv, som att sälja mat på marknadsplatsen. Startar man i liten skala och arbetar hårt kommer man att uppnå sina mål.

Det säger Martha Uusiku, sömmerska i norra Namibia.

Nyckeln till fattiga länders ekonomiska utveckling, menar många, ligger i att få igång de små och riktigt små företagen ordentligt. Men de får inget stöd av lagar och banker.

I NAMIBIA SYSSELSÄTTER SMÅFÖRETAGEN redan en femtedel av den arbetsföra delen av befolkningen men eftersom arbetslösheten vid senaste mätningen år 2000 var cirka 30 procent är potentialen för en ökning stor.

Många tänker som Martha Uusiku och säljer mat, andra handskläder eller krimskrams men påfallande många, särskilt de unga, verkar bara dra omkring i väntan på att någon ska hjälpa dem.

Ondangwa i norra Namibia är väl försett med yrkesutbildningar där man kan gå de första stegen mot att bli snickare, rörmokare, skräddare, murare, svetsare, kock och man hittar till och med kortare IT-kurser.

Problemet är att det inte är lätt för hantverkseleverna att få jobb efter avslutad utbildning eftersom det kan vara lite si och så med kvaliteten på kunskaperna, särskilt i matematik. Matematikkunskaperna är överlag rätt så skraka i Namibia beroende på den undermåliga undervisningen under apartheidtiden och att dåvarande elever, nu som lärare, lämnar sin osäkerhet vidare till sina elever.

Som hantverkare måste man kunna beräkna längd, bredd, vinklar etc och lika viktigt är det att man kan göra ekonomiska kalkyler för att sätta rätt pris på sina produkter och tjänster. Bygherrarna väljer hellre de självlärda hantverkarna de känner

sedan tidigare och eftersom arbetslösheten är hög kan arbetsgivarna välja och vraka.

ETT ALTERNATIV ÄR ATT STARTA EGET. Till det behövs ofta någon form av startkapital. Martha sparade själv och hade tur att kunna få låna lite av sin pappa till råmaterial.

Jason Mateus, svetsare från Ondangwa, hade det inte lika lätt eftersom hans familj inte bor nära honom och inte heller har några resurser. Han hankade sig fram på enstaka småjobb innan han lyckades få ett privat lån på 1 000 namibiska dollar (cirka 1 300 kronor) och kunde köpa några maskiner och dessutom ha råd med lite råmaterial till att göra sängar och stolar.

– Jag försöker lägga undan pengar så att jag ska ha råd att hyra en liten verkstad. Nu måste jag hyra in mig tillfälligt hos någon annan och det är väldigt bökigt med material och utrymme, säger Jason.

Skattesubventioner och tillgång till finansiella tjänster är anpassade för att locka utländska storföretag snarare än att uppmuntra småföretagarna att utveckla sin verksamhet.

De små företagen definieras som de med 0–9 anställda (varierar lite beroende på bransch). De riktigt små, ibland kallade mikroföretag, består oftast bara av grundaren och möjligen någon anställd. Denna kategori ligger vanligen utanför den formella ekonomin vilket innebär att de varken tar del av de möjligheter eller skyldigheter som finns i den formella ekonomin. I Namibia är det dock fullt lagligt att vara verksam på det sättet upp till en viss storlek.

Enligt Martin Mwinga, ekonomisk forskare och analytiker, lever 70 procent av namibierna i denna informella ekonomi. Han menar att lagar och förordningar i hög grad är utformade för att passa den formella ekonomin. Ofta hindrar det entreprenörer från den informella sektorn att utvecklas eftersom skattesubventioner och tillgång till finansiella tjänster är anpassade för att locka utländska storföretag snarare än att uppmuntra småföretagarna att utveckla sin verksamhet.

ATT LÅNGA PENGAR PÅ BANK eller liknande är i stort sett uteslutet för mikroföretagarna. Cirka 60 procent av småföretagen har aldrig gjort ett försök att få stöd av de finansiella institutionerna och 76 procent har ordnat sitt startkapital genom eget sparande eller genom lån från vänner och släktingar. Den

viktigaste anledningen är att de flesta inte har äganderätt till marken och husen de bebor. I stort sett all mark i norra Namibia är kommunalt ägd och husen kan inte köpas och säljas och därmed inte användas som säkerhet för lån.

När verksamheterna inte heller är formellt registrerade, saknar marknadsplan och erfarenhet av att agera på en konkurrensutsatt marknad, anses de vara en alltför stor risk för att bankerna ska våga satsa på dem.

En av de större branscherna för mikroföretagarna är att driva en shebeen, en enkel bar. I en by kan det ligga tio pyttesmå barer invid varandra. Det sägs att om man har fem kunder en kväll så ger det ändå ett tillskott till hushållskassan. Den stora nackdelen är att fenomenet för med sig en hel del misshandel, trafikolyckor, risk för spridning av hiv och ökat tryck på sjukvården. En familjs framgångsrika shebeen kan alltså slå tillbaka mot såväl samhällsekonomin som andra familjers ekonomier!

NÅGRA SOM ÄR RÄTT SÅ ENSAMMA om sin verksamhet är Thobias Ndakwenonghwe och Samuel Henock. De har startat sitt eget skomakeri som består av två stora väskor med skor.

– Verktyg och lim ärvde vi av min farfar, säger Thobias. Det var också han som lärde mig hantverket och lånade ut lite pengar till material i början.

Materialet till sulor beställer de från Windhoek. Arbetsplatsen har de under ett tak på den allmänna marknadsplatsen. Thobias fortsätter:

– Vi funderar på att hyra en liten verkstad där vi kan lämna våra saker och så småningom inreda med en arbetsbänk och någon maskin.

Priserna för sina tjänster bygger de på erfarenhet snarare än på kalkyler för material och arbetsinsats. Osäkerheten i matematik spelar också in.

I en undersökning från forskningsinstitutet Nepru menar man att småföretagarsektorn ännu inte skapar de jobb som många tror och hoppas på. Mellan 2002 och 2004 försvann nästan lika många företag och arbetstillfällen som tillkom.

Ämnet diskuteras nästan varje vecka i dagstidningarna och både myndigheter, banker och andra verkar vilja ta nya tag för att förbättra småföretagarnas villkor.

JENS REUTERCRONA

Ondangwa
Volontär för Afrikagrupperna

Både myndigheter, banker och andra verkar vilja ta nya tag för att förbättra småföretagarnas villkor.